

บทที่ 1

บทนำ

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 (พ.ศ.2555 – พ.ศ.2559) ได้กำหนด ยุทธศาสตร์ด้านการผลิตและพัฒนาคุณภาพกำลังคนรองรับการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพการแข่งขันของประเทศ การส่งเสริมงานวิจัยและพัฒนาถ่ายทอดองค์ความรู้ด้านเทคโนโลยีและนวัตกรรม การขยายโอกาสการเข้าถึงบริการทางการศึกษา และการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต รวมทั้งการพัฒนากระบวนการบริหารจัดการและส่งเสริมให้ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ซึ่งจะเป็นส่วนหนึ่งของแนวนโยบายที่จะขับเคลื่อนการพัฒนาบุคลากรที่มีความสามารถที่จะขับเคลื่อนเศรษฐกิจต่อไป

วิทยุโทรทัศน์เป็นสื่อมวลชนที่เกิดขึ้นในยุคปฏิวัติอุตสาหกรรมในทวีปยุโรป ทั้งนี้ประเทศไทยได้นำเทคโนโลยีดังกล่าวเข้ามาใช้ โดยมีวัตถุประสงค์เบื้องต้นคือเพื่อนำมาใช้ประโยชน์ทางการศึกษา การแพทย์ และการสาธารณสุขของประชาชน (อุษณีย์ ศิริสุนทรไพบูลย์, 2552, น.19, น.48) นอกจากนี้เพื่อเกียรติภูมิของชาติที่จะได้ชื่อว่าเป็นประเทศแรกที่มีสถานีโทรทัศน์ในทวีปเอเชียที่มีโทรทัศน์ออกอากาศให้ประชาชนได้รับชม และยังสามารถนำมาใช้เป็นเครื่องมือตอบโต้ฝ่ายตรงข้าม และเสริมสร้างอิทธิพลทางการเมือง (อุษณีย์ ศิริสุนทรไพบูลย์, 2552, น.48)

วิทยุโทรทัศน์นั้นถือได้ว่าเป็นกิจการที่มีความสำคัญต่อเศรษฐกิจและสังคมโดยรวมของประเทศเป็นอย่างมาก เนื่องจากเป็นสื่อที่มีอิทธิพลต่อประชาชนในหลายด้าน ไม่ว่าจะเป็น ความคิด ความเชื่อ พฤติกรรม และการใช้ชีวิต (การเปลี่ยนผ่านสู่โทรทัศน์ระบบดิจิทัล, 2556) นับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2497 เป็นต้นมาจนถึงปัจจุบัน เป็นระยะเวลายาวนานกว่า 60 ปี ประเทศไทยมีสถานีวิทยุโทรทัศน์ที่เป็นรายการทั่วไปดำเนินการในฐานะเป็นที่วิอิสระ (Free TV) อยู่ทั้งสิ้น 6 ช่องรายการ (ช่อง 3 ช่อง 5 ช่อง 7 อสมท หรือ ช่อง 9 ช่อง 11 และช่องไทยพีบีเอส) โดยส่งสัญญาณโทรทัศน์นี้แบบภาคพื้นดิน หรือ Terrestrial Broadcasting ในระบบแอนะล็อก (Analog) โดยส่งคลื่นความถี่ผ่านอากาศ ไปยังเสา หนวดกุ้งหรือเสาก้างปลาตามที่อยู่อาศัยของประชาชน โดยไม่มีค่าใช้จ่ายในการรับชมแต่ประการใด

โทรทัศน์ระบบดิจิทัลในประเทศไทย (อังกฤษ: Digital Television in Thailand) เป็นระบบรับส่งสัญญาณวิทยุกระจายเสียง และวิทยุโทรทัศน์ภาคพื้นดินภายในอาณาเขตประเทศไทยด้วยระบบดิจิทัล โดยมีคณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ (กสทช.) เป็นหน่วยงานภาครัฐที่ก่อตั้งขึ้นมา เพื่อทำหน้าที่รับผิดชอบกำกับดูแลโดยตรง ตามแผนแม่บทการบริหารคลื่นความถี่ พ.ศ.2555 ที่กำหนดให้ประเทศไทยเริ่มต้นรับส่งสัญญาณ วิทยุโทรทัศน์ภาคพื้นดินด้วยระบบดิจิทัลให้แล้วเสร็จทั่วประเทศ ภายในระยะเวลา 4 ปี โดยเริ่มนับแต่วันที่ 4 เมษายน พ.ศ.2555

ทั้งนี้ ตามประกาศแผนแม่บทฉบับดังกล่าว และสืบเนื่องด้วย แผนแม่บทกิจการกระจายเสียง และกิจการโทรทัศน์ ฉบับที่ 1 (กรอบการดำเนินงานอยู่ในช่วงระหว่างปี พ.ศ.2555 – พ.ศ.2559) มีการกำหนดยุทธศาสตร์และระยะเวลาในการเปลี่ยนผ่าน จากการส่งสัญญาณโทรทัศน์ภาคพื้นดินด้วยระบบแอนะล็อก (Analog) ไปสู่การใช้ระบบดิจิทัล (Digital) โดย 1) ให้เริ่มรับส่ง สัญญาณวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ภาคพื้นดิน ด้วยระบบดิจิทัล ภายใน 4 ปี 2) ให้มีมาตรการสนับสนุนการวิจัย และพัฒนาการผลิตอุปกรณ์รับสัญญาณ วิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ ภายใน 3 ปี 3) ให้มีมาตรการสนับสนุน อุปกรณ์รับสัญญาณวิทยุกระจายเสียง และวิทยุโทรทัศน์ ภาคพื้นดินระบบดิจิทัล สำหรับผู้มียอดได้น้อย ภายใน 3 ปี และ 4) ให้มีจำนวนครัวเรือนในเมืองใหญ่ที่สามารถรับสัญญาณวิทยุกระจายเสียง และวิทยุโทรทัศน์ภาคพื้นดินในระบบดิจิทัลได้ ไม่น้อยกว่า ร้อยละ 80 ภายใน 5 ปี (สถาบันวิจัยและให้คำปรึกษาแห่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2559)

1.1 ความสำคัญและที่มาของปัญหาของการวิจัย

ตั้งแต่ปลายปี พ.ศ.2555 เป็นต้นมา ประเทศไทยได้มีการเปลี่ยนโครงสร้างการประกอบกิจการกระจายเสียงและโทรทัศน์ โดยจะมีการประกอบกิจการที่แยกออกจากกันระหว่างผู้ผลิตรายการ ผู้ให้บริการโทรทัศน์ (ช่องรายการ) ผู้ให้บริการโครงข่าย ผู้ให้บริการลูกค้า และสิ่งอำนวยความสะดวก อีกทั้งโทรทัศน์ระบบดิจิทัล ยังมีคุณภาพของสัญญาณที่ดีขึ้น ภาพจะคมชัดเสมอ อัตราการถูกรบกวนน้อย ไม่มีคลื่นแทรก หรือการสะท้อน รวมไปถึงการรับชมที่ชัดเจนแม้ขณะอยู่ในพาหนะเคลื่อนที่ก็ตาม ซึ่งแตกต่างจากระบบแอนะล็อก ที่จะมีคลื่นรบกวน เกิดภาพหิมะตก หรือภาพทับซ้อนในจุดที่สัญญาณอ่อน แสดงให้เห็นถึงความสำคัญของโครงข่ายในกิจการโทรทัศน์ระบบดิจิทัล จากปัญหาในการรับชมโทรทัศน์ผ่านระบบแอนะล็อกที่เกิดขึ้นนี้ กสทช. จึงได้ผลักดันให้มีการขยายโครงข่ายให้ครอบคลุมเพียงพอสำหรับการให้บริการ เพื่อขจัดปัญหาการมีจุดอับสัญญาณดังกล่าว ดังนั้น การเปลี่ยนไปสู่โทรทัศน์ระบบดิจิทัลจึงส่งผลโดยตรงต่อคุณภาพชีวิตของประชาชน จากความสามารถในการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารที่หลากหลายมากยิ่งขึ้น ทำให้เกิดการพัฒนาทางด้านความเป็นอยู่ ความคิด ความเข้าใจต่อสังคมภายนอก และมีโอกาสที่จะเลือกในสิ่งที่ตรงกับความต้องการของตนเองมากยิ่งขึ้น (การเปลี่ยนผ่านสู่โทรทัศน์ระบบดิจิทัล, 2556; สถาบันวิจัยและให้คำปรึกษาแห่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2559)

แผนแม่บทการบริหารคลื่นความถี่ พ.ศ.2555 ได้กำหนดให้มีการเริ่มต้นการรับส่งสัญญาณวิทยุโทรทัศน์ในระบบดิจิทัลภายใน 4 ปี นับแต่วันที่ 4 เมษายน พ.ศ.2555 เป็นต้นมา แผนแม่บทการบริหารคลื่นความถี่ และตามแผนแม่บทกิจการกระจายเสียง และกิจการโทรทัศน์ ฉบับที่ 1 ซึ่งมีกรอบการดำเนินงานอยู่ในช่วงระหว่างปี พ.ศ.2555 – พ.ศ.2559 ยุทธศาสตร์การเปลี่ยนผ่านไปสู่การรับส่งสัญญาณวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ในระบบดิจิทัล ได้มีการกำหนดระยะเวลาในการ

ดำเนินงาน โดยให้มีการเริ่มรับส่งสัญญาณวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ในระบบดิจิทัล ภายใน 4 ปี มีมาตรการส่งเสริมสนับสนุนการวิจัยและพัฒนาการผลิตอุปกรณ์รับสัญญาณวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ภายใน 3 ปี มีมาตรการส่งเสริมสนับสนุนอุปกรณ์รับสัญญาณวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ในระบบดิจิทัลสำหรับผู้มีรายได้น้อยภายใน 3 ปี และมีจำนวนครัวเรือนในเมืองใหญ่ที่สามารถรับสัญญาณวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ในระบบดิจิทัลได้ไม่น้อยกว่าร้อยละ 80 ภายใน 5 ปี (การเปลี่ยนผ่านสู่โทรทัศน์ระบบดิจิทัล, 2556)

ทั้งนี้ ในการเปลี่ยนระบบแอนนาล็อกไปสู่ระบบดิจิทัลนั้น ไม่สามารถส่งสัญญาณให้ครอบคลุมทุกพื้นที่ทั่วประเทศให้ครบ 100% ได้ในทันที ดังนั้นคณะกรรมการกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์ (กสท.) ได้ทำการกำหนดแผนงานการขยายโครงข่ายในการกำหนดทดลองออกอากาศทีวีในระบบดิจิทัลด้วยวิธีขยายโครงข่ายการแพร่ภาพโทรทัศน์ภาคพื้นดินในระบบดิจิทัล โดยกำหนดให้ภายใน พ.ศ.2557 จะออกอากาศให้ครอบคลุม 24 จังหวัด (ประกอบไปด้วย กรุงเทพมหานคร นครราชสีมา เชียงใหม่ สงขลา อุบลราชธานี สุราษฎร์ธานี ระยอง สิงห์บุรี สุโขทัย ขอนแก่น ร้อยเอ็ด เชียงราย สระแก้ว นครสวรรค์ นครศรีธรรมราช ภูเก็ต ตรัง ลำปาง สกลนคร สุรินทร์ น่าน เพชรบูรณ์และประจวบคีรีขันธ์) สามารถรับชมได้ 17.60 ล้านครัวเรือน หรือคิดเป็นร้อยละ 80 ของจำนวนครัวเรือนทั้งหมด 22.90 ล้านครัวเรือน และภายในปี พ.ศ.2558 นั้น จะออกอากาศให้ครอบคลุมเพิ่มขึ้นอีก 15 จังหวัด (กาญจนบุรี ชุมพร ตราด มุกดาหาร ตาก แม่ฮ่องสอน ระนอง เลย ชัยภูมิ แพร่ สตูล อุดรดิษฐ์ บึงกาฬ ศรีสะเกษ และยะลา) และจะครอบคลุมทั่วประเทศทุกอำเภอ ทุกจังหวัด ภายใน 4 ปี (ทีวีดิจิทัลคืออะไร ตอบข้อสงสัยที่คนทั่วไปอยากรู้, 2558)

ตั้งแต่วันที่ 1 เมษายน พ.ศ.2557 ผู้ประกอบการโครงข่าย ประกอบไปด้วย กองทัพบก อสมท กรมประชาสัมพันธ์ และไทยพีบีเอส ได้เริ่มทำการทดลองออกอากาศทีวีดิจิทัลเป็นครั้งแรกในพื้นที่ 4 จังหวัดใหญ่นำร่อง คือ กรุงเทพมหานคร เชียงใหม่ สงขลา และนครราชสีมา โดยผู้ให้บริการโครงข่าย ต้องนำช่องรายการทีวีดิจิทัลมาออกอากาศ รวมถึงให้ผู้ประกอบการดาวเทียมนำช่องรายการไปเผยแพร่ให้กับประชาชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ 4 จังหวัดดังกล่าว เพื่อให้ประชาชนผู้รับชมทีวีผ่านระบบดาวเทียมและระบบเคเบิล ได้รับชมพร้อมกันตามประกาศหลักเกณฑ์การเผยแพร่ตามคำสั่งของ กสทช. (เริ่มแล้วออกอากาศทีวีดิจิทัล, 2557) ทั้งนี้ นับตั้งแต่วันที่ 1 เมษายน พ.ศ.2557 จนถึงปัจจุบัน (ข้อมูล วันที่ 31 ตุลาคม พ.ศ.2557) กสทช. ได้อนุมัติให้มีการทดลองออกอากาศทีวีดิจิทัลไปแล้วทั้งสิ้น 15 จังหวัด (ประกอบไปด้วย กรุงเทพมหานคร เชียงใหม่ นครราชสีมา สงขลา อุบลราชธานี สุราษฎร์ธานี ระยอง สิงห์บุรี สุโขทัย ขอนแก่น อุดรธานี ร้อยเอ็ด เชียงราย สระแก้ว และนครสวรรค์) ตามที่ กสทช. ได้ระบุไว้ได้ครบถ้วนแล้วก็ตาม แต่ยังคงพบอุปสรรคที่เกิดขึ้นทั้งทางด้านผู้ประกอบการทีวีดิจิทัล และประชาชนผู้รับชม อาทิเช่น ปัญหาจากการไม่มีความรู้หรือไม่รู้จักรวบรวมอะไรคือทีวีดิจิทัล ปัญหาจากความไม่เข้าใจว่าทีวีดิจิทัลคืออะไร ปัญหาจากการไม่ทราบว่าจะต้อง

เลือกใช้อุปกรณ์อย่างไรให้ถูกต้องเหมาะสมกับการใช้งาน และปัญหาในเรื่องของคุณภาพการรับสัญญาณภาพที่ยังไม่สามารถรับชมได้ครบถ้วนทุกช่องรายการ (100 วันที่วีดิทัศน์พื้นหวานธุรกิจสู่วิกฤตินายทุน, 2557)

จากปัญหาดังกล่าวจะเห็นได้ว่า ผลกระทบของระบบที่วีดิทัศน์ส่งผลกระทบต่อผู้บริโภค ทั้งนี้เนื่องจากประเทศไทยมีโทรทัศน์อยู่แทบทุกหลังคาเรือน แต่ยังคงมีประชาชนอีกจำนวนไม่น้อยที่ยังไม่เข้าใจ และ/หรือยังไม่ได้รับข้อมูลรายละเอียด คำชี้แจง เรื่องของผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงระบบสัญญาณทีวีในครั้งนี้ โดยข้อมูลจากนักวิเคราะห์ด้านไอซีที ของบริษัท พรอสต์ แอด์ ซันลิแวนระบุว่า การประชาสัมพันธ์เพื่อให้ข้อมูลรายละเอียดในเรื่องของการเตรียมตัวให้กับผู้บริโภคนั้นยังอยู่ในระดับต่ำกว่าที่ควรจะเป็น (นักวิเคราะห์และรัฐเร่งปฏิรูปการบริหารสื่อรับที่วีดิทัศน์, 2556) อนึ่ง จังหวัดเชียงใหม่ ตั้งอยู่ทางภาคเหนือของประเทศไทย มีขนาดใหญ่เป็นอันดับ 2 ของประเทศและมีประชากรที่อยู่อาศัยมากถึงเกือบ 2 ล้านคน (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2555) เป็น 1 ใน 4 จังหวัดใหญ่นำร่อง ซึ่งมีการทดลองออกอากาศที่วีดิทัศน์ โดยเริ่มต้นมาตั้งแต่วันที่ 1 เมษายน พ.ศ.2557 จนถึงปัจจุบันยังคงพบว่าประชาชนส่วนใหญ่ได้รับผลกระทบและปัญหาจากการเปลี่ยนแปลงให้มีการขยายโครงข่ายให้ครอบคลุมเพียงพอสำหรับการให้บริการ ทั้งในแง่ของความรู้ ความเข้าใจ รวมถึงรายละเอียด คำชี้แจงที่ถูกต้อง ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของการทำความเข้าใจกับการเปลี่ยนถ่ายจากแอนาล็อกไปสู่ดิจิทัล การเลือกใช้อุปกรณ์ที่เหมาะสมในครัวเรือนเพื่อสามารถรับชมดิจิทัลทีวีได้ และการนำคู่มือไปใช้อย่างถูกต้อง เพื่อเตรียมปรับตัวกับการเปลี่ยนแปลงสู่ระบบสัญญาณทีวีดิจิทัลอย่างเข้าใจ

ดังนั้นผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษา การสื่อสารเพื่อเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับที่วีดิทัศน์ของประชาชนที่อาศัยอยู่ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ เนื่องจากองค์ประกอบของกระบวนการสื่อสาร คือ ผู้ส่งสาร (Sender) สาร (Message) ช่องการสื่อสาร (Channel) และผู้รับสาร (Receiver) หรือ SMCR เป็นตัวกำหนดประสิทธิผลของการสื่อสาร ในองค์ประกอบของกระบวนการสื่อสารนี้มีปัจจัยต่าง ๆ ที่จะส่งเสริมหรือลดประสิทธิภาพของการสื่อสาร ซึ่งนำไปสู่การเรียนรู้ของผู้รับสาร โดยผู้รับสารนั้นจะเป็นตัวกำหนดความสำเร็จหรือความล้มเหลวของการสื่อสาร หากผู้รับสารเข้าใจสารของผู้ส่งสาร การสื่อสารก็ประสบความสำเร็จ ในทางตรงกันข้ามหากผู้รับสารไม่เข้าใจสารของผู้ส่งสาร การสื่อสารก็ล้มเหลว (ปรมะ สตะเวทิน, 2546) ทั้งนี้ผู้รับสารในที่นี้ คือ ประชาชนที่อาศัยอยู่ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ ผู้ซึ่งจะได้รับผลกระทบโดยตรงจากการเปลี่ยนถ่ายทีวีจากระบบสัญญาณทีวีแอนาล็อกไปสู่ระบบสัญญาณทีวีดิจิทัล (ในช่วงระยะแรกของพื้นที่กำหนด ตามประกาศของ กสทช.) ว่าจะมีความรู้ความเข้าใจอย่างไรเกี่ยวกับที่วีดิทัศน์ เพื่อที่จะนำข้อมูลที่ได้มาปรับองค์ประกอบของกระบวนการสื่อสารให้มีประสิทธิภาพ และเหมาะสมมากยิ่งขึ้น

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1.2.1 เพื่อสร้างนวัตกรรมสำหรับใช้เสริมสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการเปลี่ยนถ่ายจากแอนาล็อกทีวีสู่ดิจิทัลทีวี

1.2.2 เพื่อพัฒนาความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการเปลี่ยนถ่ายจากแอนาล็อกทีวีสู่ดิจิทัลทีวีสำหรับคนรุ่นใหม่

1.2.3 เพื่อศึกษาความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการเปลี่ยนถ่ายจากแอนาล็อกทีวีสู่ดิจิทัลทีวีสำหรับคนรุ่นใหม่

1.3 ขอบเขตของการวิจัย

1.3.1 ขอบเขตเนื้อหา/ตัวแปรที่ศึกษา

ตัวแปรต้น ได้แก่ คุณลักษณะและพฤติกรรมการสื่อสารของคนรุ่นใหม่

ตัวแปรตาม ได้แก่ การเปิดรับข่าวสาร ความรู้ความเข้าใจ และทัศนคติ เกี่ยวกับทีวีดิจิทัล และแนวทางการสื่อสารเพื่อเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับทีวีดิจิทัลของคนรุ่นใหม่

1.3.2 ขอบเขตประชากร ประชากร ได้แก่ ประชากร ได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาจากโรงเรียนในจังหวัดเชียงใหม่ โดยผู้วิจัยกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่าง และใช้วิธีการเลือกตัวอย่างในแต่ละกลุ่ม ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงปริมาณโดยผู้วิจัยกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาจากโรงเรียนในจังหวัดเชียงใหม่

1.3.3 ขอบเขตพื้นที่ จังหวัดเชียงใหม่

1.3.4 ขอบเขตเวลา กำหนดขอบเขตเวลา เริ่มตั้งแต่วันอนุมัติทุนวิจัย โดยใช้เวลาทั้งสิ้น 12 เดือน (พฤษภาคม 2560 ถึง เมษายน 2561)

1.4 ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

1.4.1 ได้นวัตกรรมสำหรับใช้เสริมสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการเปลี่ยนถ่ายจากแอนาล็อกทีวีสู่ดิจิทัลทีวี

1.4.2 คนรุ่นใหม่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการเปลี่ยนถ่ายจากแอนาล็อกทีวีสู่ดิจิทัลทีวี